

Häverluren

2007

Medlemstidskrift för Värmlands Hembygdsförbund

Nr 4

Midvinternattens köld är hård
stjärnorna gnistra och glimma

POST- och BESÖKSADRESS

Treffenbergsvägen 4
652 29 Karlstad
tel/fax: 054-10 15 82
kansliet@hembygdvarmland.se
www.hembygdvarmland.se

BLI MEDLEM

Obligatorisk föreningsavgift 500 kr/år
inkluderar 5 ex av Näverluren. Erhålles genom att
sätta in nämnda summa på vårt postgiro 9 70 98-8
Glöm ej skriva föreningens namn och adress

INNEHÅLL

3 Ordföranden har ordet

Inger Axelsson

4 Rapport från Höstmötet 2007

Lars-Erik Damström

5 EU-projektets efterskörd

Sven Hede

6 Hembygdsgdagen på Kollsberg

Fryksände hembygdsförening

6 Polismuseum i Gillberga

Göte Söderquist

7 Linné i Glava

Berit Engqvist

7 Rävboa – årets nyhet

Bertil Enell

8 Kriminellt i Häljebol

Peter Olausson

9 SHF:s Förtroenderåd i Norrköping

Bo Eriksson

10 Info från förbundet

Redaktionen

12 Nyutkommet

Olof Andersson och Peter Olausson

13 Arkivens Dag i Torsby

Berit Juhl

14 Gunnar Wästlund till minne

Birgit Söderwall och Peter Olausson

14 Årsstämman 2008

Förbundsstyrelsen

15 Värmlands Vikingacenter mot sin fullbordan

Peter Olausson

15 Tjänstefolkets jul år 1830

Peter Olausson

16 Händelser i Nordmarks gruvby 1955–1959

Jan Kruse

17 Julinköp för 140 år sedan

Moa Jonsson

18 Rapport från Interregprojektet

Mia Brodin

ANSVARIG UTGIVARE

Inger Axelsson
0565-421 43
inaxab@telia.com

REDAKTIONSGRUPP

Berit Juhl
073-051 84 62
berit.juhl@tyfonmail.se

Peter Olausson
0533-310 24
lassevander@hotmail.com

Gösta Olofsson
0570-158 82
go.olofsson@telia.com

GRAFISK FORM
KM idé/Kjell Sundström
0565-303 20
kjell@km-ide.se
www.km-ide.se

FOTOGRAF
Anges när denne är känd

PRENUMERATION
Helår 100 kr

ANNONSPRISER
1/1 sida 1 500 kr
1/2 sida 750 kr
1/4 sida 380 kr
1/8 sida 190 kr

Annonsmanus och manustexter skickas till
kansliet@hembygdvarmland.se

Antal tecken per sida är 3 800, inkl. under-
rubriker, utan bilder. Storlek på digitalabil-
der: 9-22 cm bredd vid 300 dpi, spara i
JPEG-format med liten komprimeringsgrad.
Om du har många bilder är det bättre att
skicka en CD med bilderna sparade som TIF-
format. Skicka inte bilder monterade i Word
dokument.

TRYCK

City Tryck i Karlstad AB 2007
Miljögodkänd trycksak lic. nr. 341 144

Ordföranden har ordet

Under tiden, från den tolfte september då Karl-Axel Branzell lämnade styrelsen och fram till den femte december har jag, som tillförordnad ordförande och i jobbet träffat ett trettiotal medlemsföreningar, alltifrån ett fåtal representanter från lokalföreningarna till stora samlingar som Sveriges Hembygdsförbunds förtroenderåd och vårt eget Höstmöte härförleden. Det fantastiska är, att när hembygdsfolk och våra systerorganisationer möts har vi så mycket gemensamt och intressant att prata om, oberoende av om man träffats förr eller om det är allra första mötet.

Jag hade också förmånen att tillsammans med Bo Eriksson representera Hembygdsförbundet för att ta ett sista farväl av vår tidigare ordförande Gunnar Wästlund från Brunskog. Själv minns jag Gunnar Wästlund som initiativrik, trygg och med en förtroendefull utstrålning. Under hans ordförandeskap var Värmlands Hembygdsförbund värd för Sveriges Hembygdsförbunds Riksstämma. Jag minns också hur vi inför stämman febrilt jobbade i våra lokalföreningar, åtminstone i vår kommun (Sunne). För att profilera Värmland i allmänhet och våra lokala särdrag i synnerhet samlades vi in föremål från hembygdsgårdarnas samlingar till en stor utställning på Värmlands Museum. Lysviks hembygdsförening t.ex, under ledning av Gunnar Kvarnåsen byggde upp en skalenlig modell av en gammal såg, eller var det en kvarn? Gunnar Wästlund var den verkliga hembygdsvännen som värnade hembygdens traditioner. Tack för att vi fick lära känna Gunnar och för det arbete han lagt ner på vår rörelse.

Så här i adventstider finns det mycket att glädjas över, att få vara tillsammans med nära och kära, att snart åter få uppleva julglädjen, julens dofter och smaker och inte minst den julefrid som jag också önskar alla hembygdsvänner runt om i Värmland.

*God jul och Gott Nytt År!
Er Inger*

Rapport från Höstmötet 2007

Värmlands Hembygdsförbund arrangerade årets höstmöte den 28 november i Karlstad där ett åttiotal medlemmar från 41 föreningar hade mött upp.

Mötet tillkom framför allt med anledning av de interna strider som varit under hösten inom förbundsstyrelsen och hur överskottet av arbetsmarknadsåtgärder skulle användas. I samråd med EU-projektets styrgrupp hade ledningsgruppen föreslagit att genomföra ett nytt projekt med gemensamma pengar till marknadsföring och säljaktiviteter. Detta bifölls av styrelsen i mars 2007. Tidigare, augusti 2005, finns beslut om liknande åtgärder. Direkt efter årsstämman, april 2007 skickades brev från nämnda ledningsgrupp till de i EU-projektet deltagande 23 föreningar, med helt motstridiga uppgifter, där föreningarna utan förbehåll skulle få dela på pengarna. Stor förvirring uppstod, som i sin tur lett till delade meningar om överskottets hantering.

För att alla medlemsföreningarna skulle få gemensam information vid ett och samma tillfälle inbjöd förbundsstyrelsen till ett höstmöte. Ett antal övriga utvecklingsfrågor fanns också på ärendelistan.

Tillförordnad ordförande Inger Axelsson hälsade deltagarna välkommen och speciellt Sveriges Hembygdsförbunds nyvalde ordförande Birger Svanström, som också valdes till stämman ordförande. Deltagarna var överens om att detta möte icke var beslutande utan endast rådgivande.

Det krav på en extrastämma som hade inkommit från tolv föreningar hade återtagits genom en skrivelse till styrelsen från dessa och ytterligare nio, detta under förutsättning att den ordinarie årsstämman skulle hållas senast under februari 2008. Vid ett sammanträde tidigare på dagen hade styrelsen också beslutat så. Vidare har styrelsen beslutat att revisionen för Kulturturismens hembygdsgårdar sedvanligt ske före årsstämman, med biträde av auktoriserad revisor.

Därefter presenterade Riksorganisationens ordförande Birger Svanström sig själv och Sveriges hembygdsförbund. Han var särskilt nöjd med att det idag är 450 000 betalande medlemmar i Hembygdsrörelsen och att medlemsantalet fortsätter att växa avseende både medlemmar och hembygdsföreningar.

Han berömde också Värmlands Hembygdsförbund som ligger långt framme när det gäller att söka och genomföra EU-projekt. Detta är en viktig parameter för att vidareutveckla rörelsen.

Birger Svanström avslutade sin inledande del av programmet med att uppmana förbundet att söka nya pengar till en fortsättning av Accessprojektet år 2008, vilket styrelsen också beslutat göra.

Inger Axelsson och Thord Gustavsson fortsatte stämman med en mer informativ del avseende såväl Kulturturismens hembygdsgårdar som Access Kulturarv Värmland. När det gäller Accessprojektet är personalen uppsagd till 31/12 2007 och projektet avslutas. Förbundet har beslutat söka nya medel för 2008, och vid ett positivt besked kommer projektet att fortsätta. Pengarna är främst tänkta att användas för att fullfölja och avsluta de arbeten som påbörjats. Ansökan om förlängning har skickats in till Kulturrådet.

När det gäller Kulturturismens hembygdsgårdar redovisade Inger Axelsson, med utdrag från protokoll, de beslut som förelåg för marknadsföringsprojektet och turerna kring detta. Efter en diskussion ansåg mötet att det bästa är att invänta revisionsrapporten. Bertil Skagerlind, Bjurtjärns hbf ansåg att förbundsstyrelsen borde göra en "Vitbok" om projektet så att icke inblandade föreningar får en förståelse vad som har varit problem. Förbundsstyrelsen bejakade förslaget och skall inför årsstämman sända ut en sådan. När det gällde utbetalning av överskott rådde höstmötet med full enighet styrelsen att avvakta tills vidare.

Monica Björklund, Värmlands museum informerade om att de i samarbete med Hedmarks fylke planerar ett Interreg-projekt om Finnskogen. Inriktningen är byggnadsvård och restaurering av bebyggelse från finnkulturen. Hembygdsföreningarna deltagande gäller främst att inventera vad som finns i bygderna.

Lars-Erik Damström informerade om vilka arbetsprojekt som för närvarande arbetas med i förbundsstyrelsen:

- framtagning av förslag till nya stadgar för hembygdsförbundet (remiss till föreningarna under januari 08). Förslaget skall föreläggas föreningarna vid årsmötet 2008.
- inriktningsmål och långsiktig verksamhetsplan tas fram som skall föreläggas årsmötet 2009 och ligga som underlag för den årliga verksamhetsplan styrelsen har att fastställa
- framtagning av en kurskatalog efter förslag från föreningarna
- undersöker möjligheter till billigare larm (inbrott och brand) vid våra hembygdsgårdar. Förhoppningsvis klart under våren 2008.

Lars-Erik Damström

EU-projektets efterskörd

– tillbakablick och framtidsförhoppningar

Tyvär har vi fått en tvist inom Värmlands Hembygdsförbund. Oenigheten grundar sig i hur pengarna som inkommit efter avslutat EU-projekt, Kulturturismens Hembygdsgrändar i Värmland, skall fördelas. Vår projektledare föreslog att pengarna skulle användas för att föreningarna skulle bli bättre på marknadsföring; en nog så viktig uppgift i en allt hårdare konkurrens om publiken. Vi, som hade suttit i projektets styrgrupp, stödde denna uppfattning. Problemet var att föreningarna är så olika. Vissa har publikdragande aktiviteter året runt medan andra satsar på högst en aktivitet t. ex. midsommarfirande vid hembygdsgränden. Ett brev från projektets ledningsgrupp, som utdelades omedelbart efter årsmötet skapade dock fullständig förvirring. Här föreslog ledningsgruppen styrelsen, att redovisat överskott skulle utdelas till föreningarna utan förbehåll. Den av årsmötet nyvalda styrelsen konfirmerade däremot tidigare beslut om ett fortsättningsprojekt.

Den 4 juni samlade projektledaren till ett informationsmöte i Gräsmark. Efter erhållen information förklarade dock en klar majoritet, att man ville ha ett avslut i enlighet med ledningsgruppens förslag. Mötet beslöt, trots att projektledaren framhöll att inga beslut kunde tas, att alla 23 i EU-projektet deltagande föreningar skulle tillskrivas dels för att klargöra läget, dels för att uppmana föreningarna att ge ett entydigt svar på frågan om avslut av projektet. Styrelsen ignorerade detta förslag utan att föreningarna underrättades. Här råder dock olika uppfattningar om vem/vilka som fick uppdraget.

Den 3 september samlades representanter för de i projektet 6 deltagande kommunerna. Man beslöt då, att för styrelsen framhålla att pengarna skulle fördelas och inte användas för global marknadsföring. Ett förslag på fördelning presenterades men mötet hade inget mandat att fastlägga ett för föreningarna bindande beslut.

Den 7 oktober skrev Brunskogs Hembygdsförening till styrelsen och ställde ett antal frågor samt krävde:

- att ett möte omgående anordnas mellan i projektet deltagande föreningar och styrelsen
- att en oberoende revision omgående verkställs
- att ingen utdelning av kvarstående medel verkställs förrän medlemmarna fått ta ställning till styrelsens förslag

Inget skriftligt svar har erhållits men däremot en telefonkontakt utan svar på ställda krav.

Den 26 oktober begärde 12 föreningar extra stämma med krav på val av ny styrelse eftersom föreningarna ej fått någon reaktion på framförda krav/önskemål.

Den 27 oktober skrev hembygdsföreningarna i Svanskog och Säffle och begärde ekonomisk redovisning.

Den 28 november före höstmötet krävde 21 föreningar, eftersom det knappast fanns tid för en extra stämma före årsmötet:

- att årsstämman skall genomföras före februari månads utgång och att en ny och väl fungerande styrelse skall utses
- att ekonomisk revision skall göras för tiden från EU-projektets avslut 2006-09-30 till och med 2007-11-30. Av redovisningen skall framgå vad projektmedlen använts till efter avslut och hur besluten tagits. Vidare skall uppgift lämnas om anställnings- och hyresavtal. Dessutom skall Hembygdsförbundets kostnader utöver bidraget från Statens Kulturråd för projektet "Access kulturarv Värmland" redovisas.

Den 28 november på höstmötet accepterar styrelsen ovanstående framställda krav och därmed närs nu en förhoppning om arbetsro för hela den värmländska hembygdsrörelsen.

Sven Hede, ordf. i Brunskogs Hembygdsförening

Kommentar från styrelsen:

En majoritet av styrelsen, (inte hela styrelsen alltså) anser att ärendet är utagerat i och med den information som lämnades vid höstmötet och de åtgärder som kommer att genomföras.

Vi, liksom Sven Hede hoppas nu på att arbetsro ska få präglade hembygdsvärmland där vårt kulturarv ges utrymme att blomstra i stället för att splittras av inre strider.

Styrelsen i Värmlands Hembygdsförbund/Inger Axelsson

Helmer "Kröskongen" Walfridsson försöker sälja en ny korsett till Anitha Rattfeldt. Foto Tage Sohlman.

Hembygdsgdagen på Kollsberg

Så va då da! Den traditionella Hembygdsgdagen på Kollsberg genomfördes i strålände sol, förutom en regnskur på eftermiddagen, och nästan 500 personer betalade inträde. Alla stugor var bebodda, aktiviteter anordnades inom hela området och i Torsby-Nyheter kunde besökarna läsa om varje arrangemang.

Ett spel pågick under dagen där Anna Sör på Gärdet vaktade på sin dotter Anna-Karin. Gården skulle säljas på auktion – gubben Efraim Fransson hade lurat till sig både gården och gårdens dotter, men Anna-Karin ville hellre ha en fattig pojke från Rökstugan. Slagsmål och bråk utbröt och polisen var tvungen att skilja konkurrenterna åt. En luffare som sålde brännvin och ett lösaktigt fruntimmer sprang också omkring och orsakade skvaller och funderingar i byn. I Kärråsen hade folket fullt upp, skördefolket tog hand om skörden och lärarinnan som tidigare haft problem med barnen tycktes hålla läget under kontroll.

Kommersen pågick hela tiden för fullt, i kolarkojan stektes kolbullar, många barn besökte den fina sagostigen och i Rökstugan fanns en helbrägdagörerska som botade åkommor och ett ormbett.

Under bonnauktionen på eftermiddagen hade många nyfikna samlats för att se hur det skulle bli, men det hela ordnade sig till slut.

Som ett sista inslag kom ett riktigt brudföljde, och musikanter med Anna-Karin Lis.

Polismuseum i Gillberga

Samhällets utveckling gör att det hela tiden tillförs nya metoder, ny utrustning och ny utformning av verksamheter. Liksom hos många andra myndigheter måste polisen rensa ut gammal och överflödigt utrustning och andra minnen från verksamheten. Det är ofrånkomligt, men ofta görs detta urskilningslöst och utan tanke på att kommande generationer kan ha behov av att "veta hur det var"

Vid Säfflepolisen fanns mycket bevarat både i fråga om utrustning och föremål från inträffade händelser och efter min pensionering dokumenterade och ordnade jag en del av detta i en liten utställning i polisens lokaler. För ett par år sedan kom signaler om att man inte hade plats för denna utställning och att samlingen riskerade att slängas.

Eftersom vi hade plats i vårt hembygdsmuseum beslutades om överförande dit och att utställningen skulle göras tillgänglig för allmänheten.

Senare fick jag kännedom om att det även hos polisen i Karlstad fanns föremål som på grund av platsbrist kunde komma att förstöras. Efter kontakter fick jag möjlighet att hämta dessa föremål, som visade sig tillhöra dels myndigheten och dels polisens personalförening. De föremål som tillhör myndigheten har deponerats hos hembygdsgården, medan övriga föremål har tillförts hembygdsgården. Också från polisen i Sunne har en del föremål av äldre ursprung tillförts föreningen.

I och med att Säffle kommun skänkte den byggnad, som bl.a. innehåller vårt museum, till Hembygdsgården, har vi fått betydligt utökade möjligheter att ta hand om de tillförda föremålen. I en första etapp har vi inrett ett rum med plats för det personalbibliotek som fanns hos polisen i Karlstad och som innehåller såväl skönlitteratur från 1800-talet som olika handböcker och juridisk litteratur från denna tid och framåt. För den som vill forska om polisen kommer detta bibliotek att vara en guldgruva. Utöver detta har vi kunnat bereda plats för 100-tals föremål, uniformer och annan utrustning från 1800-talet och framåt. Vi har dock många föremål som inte fått plats i denna lokal och vi håller på att i en andra etapp bygga utrymmen för att kunna visa även dessa.

I samband med Vikingatinget den 18–19 augusti hade vi öppet för allmänheten och vi fick mycket beröm för utställningen. Under vintern hoppas vi kunna färdigställa utbyggnaden och då ha invigning av vad som torde vara det enda museet av detta slag i varje fall i Värmland. Vår länspolismästare har lovat att komma och förrätta invigningen. Under sommaren kan den som är intresserad ta kontakt med vårt hantverkskafé eller Turistbyrån i Säffle så ordnar vi en guidad visning. Du kan också besöka vår hemsida www.gillbergahembygd.com för ytterligare information.

*Göte Söderquist
Kriminalkommissarie emeritus*

Tommy Karlsson på Kollsbergsgård, visar upp ett redskap som skänkts till hembygdsgården, ingen vet dock vad detta redskap kallas eller används till. Foto Ola Rattfält.

Linné i Glava

Glava hembygdsgårdens förening gjorde en storsatsning i somras för att fira Carl von Linnés 300-årsjubileum. Vi kan inte skryta med att Linné har varit i dessa bygder. Däremot har vi, förutom örtagårdens växter, en rik flora vilda växter kring Hembygdsgården, väl värda att ta en närmare titt på.

Efter att ha inhämtat information om hur Linnés exkursioner gick till försökte vi återskapa dem i vår miljö. Med kläddräkter lånade från Musikteatern och hopsamlade från andra håll kunde vi bjuda på en livs levande Linné och två av hans lärjungar, som dessutom var mycket kunniga i Linnés botaniska arbete och klassificeringar. Linné och hans lärjungar vandrade ofta i naturen under ledning av spelemän. Vi valde tre unga fiolspelande flickor i stället. Även serveringspersonal och övriga medverkande bar tids-

enliga kläddräkter. En utställning visade den rekvisita som användes förr: en växtportör i vilken man samlade färska växter, en växtpress och ett stort och innehållsrikt herbarium med torkade växter. Denna väckte många minnen hos publiken. Det var många som gjort egna herbarier under sin skoltid.

Ett lotteri uppbyggt på skänkta växter lockade publiken att lära sig mera om

nya och intressanta trädgårdsväxter. Det blev en intensiv och lyckad eftermiddag såväl publikmässigt som vädermässigt.

Förutom Linnédagen har Glava hembygdsgårdens Örtagårdsgrupp genomfört åtta temakvällar under sommaren: om vilda växter, växtfärgning, kryddväxter, läkeörter, svampexkursioner m. m.

Berit Engqvist

Fram till publiken tågar Linné och hans två lärjungar Bertil Bjerge och Per Larsson ledda av fiolspelande Anna Karlsson, Johanna Nolgård och Mathea Larsson.

Linné personifierad av Carl Linné gjorde en bejublad resumé över Linnés liv.

Rävboa – årets nyhet

Under denna rubrik döljer sig den händelse som vi anser vara mest minnesvärd under året. Ett av flera förslag, som kom fram i samband med den guideutbildning som flera av oss i styrelsen deltog i under våren, var att öppna en hantverksbod. I vårt timrade magasin inredde vi en riktigt fin hantverksbod där våra konsthantverkande medlemmar under sommaren har fått möjlighet att sälja sin alster. Boa är boden och räven symboliserar föreningen genom bl. a. Väseräven. Boa har varit öppen fredag till söndag under främst juli månad och vi har även serverat kaffe med bröd. Ett lyckat initiativ som vi hoppas mycket på i framtiden.

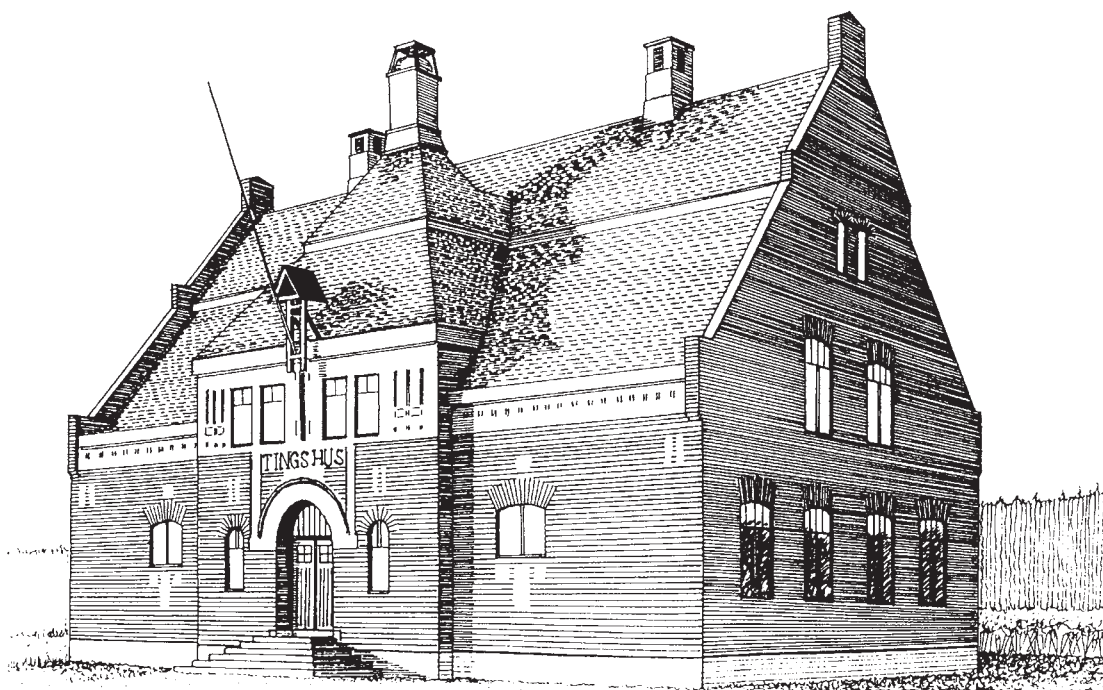
För övrigt har våren och sommaren gått i delvis gamla hjulspår med bl. a. Väsemårten där vi lagade till och serverade nävgröt med fläsk till hungriga marknadsbesökare. Vårvandringen till Forsås källa var ett annat, där vi kunde se hur grundvattnet pressades upp ur hål i lerskiktet. Det järnhaltiga vattnet är inte drickbart till skillnad från Nygårdskällans vatten där vi traditionsenligt arrangerade årets källsöndag den första söndagen efter midsommar.

Hembygdsgårdens Dag lockade många deltagare som fyndade vid vår loppmarknad. Brödbak i soldattorpet och höslätter var också trevliga inslag

den dagen. Några veckor tidigare bjöd vi på uppskattad musik på tunet vid hembygdsgården och sommaren avslutades med en jazzkonsert i det fria under eken vid Lill-Maries stuga, också det vid hembygdsgården. New Orleans Heat från England stod för det musikaliska inslaget och våra medlemmar för det lekamliga.

Närmast på programmet har vi vår höstfest med auktion och presentation av Väseräven, vår årstidskrift som ni kan läsa om i detta nummer av Näverluren.

*Väse Hembygdsgårdens förening
genom Bertil Enell, ordförande*

Kriminellt i Häljebol

Det har varit en kriminell sommar i Häljebol. Inte nog med att vädret var kriminellt svårmodigt i all sin blöta gråhet – dessutom har tingshuset i byn haft en bra tillströmning av folk till den kriminalhistoriska utställningen. Kanske finns här till och med ett samband mellan det ena och det andra. När det är dåligt väder för sol och bad är det bättre tider för museer och andra verksamheter som försiggår inomhus. För Häljebols Kriminalhistoriska Museums del har det i alla fall varit den bästa säsongen besöksmässigt sedan starten 2001.

Utöver speglingen av hur brotten, rättskipningen, ordningsmakten och strafformerna utvecklats sedan medeltiden och fram till våra dagar har årets utställningsupplaga inneburit en direkt koppling till dagens verklighet. Genom ägarna till tingshuset, Wendy Solomon och Leif Andersson, förmedlades kontakten med organisationen Tjuvgods. Det rör sig om en sammanslutning, som skapats i syfte att hjälpa interner på våra

anstalter att skapa ett nytt och bättre liv den dagen de kommer ut genom fängelseportarna. Konkret arbetar organisationen med att saluföra hantverk, som olika personer tillverkat. De pengar man får in innebär ett bidrag till den ofta mycket skrالا ekonomin, kanske en del av grundplåten för att kunna börja om. Utställningen i tingshuset innehöll en hel del keramik och en del träarbeten. Dessutom visade en skicklig tecknare sina alster med motiv från hennes och hennes kamraters tillvaro. Det är en rätt okänd historia för de flesta av oss. – Den som vill veta mer om organisationen kan gå in på adressen www.tjuvgods.se

Verksamheten inom Föreningen Tingshuset, som driver den historiska utställningen, innefattar också programverksamhet. Ett av de återkommande inslagen är den kriminalhistoriska exkursionen, där olika platser med något slags kriminell anknytning besöks. Årets utflykt, ledd av Mariann Sönnebo och Peter Olausson, gick till bl. a. Kolsäter och delar av Långserud med Se-

golstorp vid den fridfulla Fjällsjön mitt uppe i storskogen som slutstation. Här inträffade ett dubbelmord på ett äldre par år 1903, något som bl. a. återgavs i skillingtryck och genom vykort när det begav sig. Det är en händelse som man fortfarande berättar om i bygden och visiten skapade ett utbyte av berättelser bland deltagarna i utflykten.

Vintertid ligger den kriminalhistoriska visningsverksamheten nere. Däremot fortsätter fliten med att tolka och registrera samtliga de köp av jord, som förekommit inom Näs och Gillbergs härsaders räjong, från 1600-talets början och fram till 1800-talets mitt. 1600-talet är avklarat och 1700-talet kommer att föreligga i en databas under vintern. För alla som är intresserade av hur bebyggelsen i sydvästra Värmland vuxit fram och utvecklats är detta ett viktigt hjälpmedel. Registreringen sköts av föreningens anställda Hans-Åke Danielsson i det gamla soldattorpet i Nysäter, ägt av Gillberga Hembygdsförening.

Peter Olausson

SHF:s Förtroenderåd i Norrköping

Den 10–11 november träffades i Norrköping representanter från länsförbunden vid möte i Sveriges Hembygdsförbunds Förtroenderåd. Från Värmland deltog Inger Axelsson som varande styrelseledamot i SHF och Bo Eriksson, sekreterare i VHF.

Förhandlingarna hölls i Arbetets museum, som är centralorganisation för Sveriges arbetslivsmuseer. Museet, som har ca 200 000 besökare per år, har gratis entré. Byggnaden har 7 våningsplan, varav 5 är utställningslokaler. Barnverksamheten är viktig.

Bygdeband

VD:n för Geline presenterade begreppet Bygdeband, ett arrangemang som innebär att hembygdsföreningarna ges möjlighet att digitalt förvara sitt arkivmaterial genom Geline. Geline förbinder sig att utbilda föreningarna i konsten att digitalisera sina arkiv. Varje förening får 5 ex. av en DVD i utbildningssyfte. Förbunden kommer att besökas för work-shops. Studieförbunden kommer att medverka med studiematerial. Geline ges rätten att sälja prenumerationer till allmänheten att få söka i databasen. Genom att priset på prenumeration hålls lågt för medlemmar i hembygdsföreningarna kommer troligtvis fler personer, inte minst yngre, att söka medlemskap i föreningarna.

Föreningarna tecknar separata avtal med Geline

Hembygdsrörelsen kommer att fr. o. m. 2009 få 35% av de totala intäkterna för prenumerationer. Detta fördelas så att 75% går till deltagande föreningar, 20% till förbund med deltagande föreningar, samt 5% till SHF. Förtroenderådet ställde sig bakom att SHF tecknar avtal med Geline.

Informationsstrategi

Den från TV kände filmaren och producenten Jan Bergman har gjort en utredning kallad Den "Glokala Hem-

bygdsföreningen" i centrum – en informationsstrategi för hembygdsrörelsen. Mötesdeltagarna, som tagit del av utredningen, fick tillfälle att ställa frågor till författaren, som bl. a. menade att strategin är att ta ut färdriktningen och noggrant lyssna till rörelsen, t. ex. i form av konferenser.

Bergmans förslag till metoder är att upprätta gemensamt medlemsregister, rådslag inom hela hembygdsrörelsen, prioritering av informations-, marknadsförings- och lobbyingfunktionerna samt att ena rörelsen i en klar målsättning.

Förtroenderådet ställer sig positivt till att SHF arbetar vidare med frågan. Organisationsutredningen skickar ut remiss, vars svar får utgöra grunden till en presentation vid årsstämman i Kiruna 2008.

Grupparbeten

De församlade indelades i grupper för att diskutera några frågor för framtiden. En sammanfattning av grupparbetena gav Organisationsgruppen rådet.

att som tidigare hålla Riksstämman varje år, men att förnya stämman, märkas mera i media och därmed tydligare bilda opinion.

att det sätts ett tak för medlemsavgiften för föreningar med över 1000 medlemmar.

att samarbete med andra föreningar/organisationer skall eftersträvas.

att hembygdsrörelsens nya Grundsyn bör spridas, t. ex.. ständigt återkommande i medlemstidningar och programblad. Stadgar och verksamhetsplaner bör omarbetas så att de fullt ut överensstämmer med Grundsynen.

Texten lyder:

GRUNDSYN

Hembygdsrörelsen är en del av det levande samhället. Den skapar broar mellan det förgångna, nutiden och framtiden. Hembygdsrörelsen har ett humanistiskt och

demokratiskt synsätt. Den är öppen för alla, oavsett bakgrund. Den respekterar kulturarvets skiftande former i tid och rum. Hembygdsarbetet skapar gemenskap, trygghet och identitet. Intresset för kulturarvet är drivkraften i engagemanget för hembygden. Här möts alla generationer.

Ny svensk språklag

SHF bevakar arbetet med en ny språklag. I denna ingår inte avsnitt om dialekter, ortnamn och smånamn. Det faller på de regionala förbunden och föreningarna att ordna konferenser när det gäller dessa frågor. En ordbok över Sveriges dialekter är dock på gång.

Kiruna 2008

Lars Israelsson, Norrbottens Hembygdsförbund presenterade programmet för 2008 års Riksstämman i Kiruna. Hans önskemål var bland annat att varje förbund funderar ut en landskapssång att framföras vid stämman. Värmlandsvisan eller, något lättare, Fröken Fräken ... Israelsson rekommenderade varma kläder, särskilt för dem som ämnar delta i utflykter. Stämman äger rum den 13-15 juni. Man undersöker möjligheterna för billigaste färdväg, det kan bli SJ dit och Connex. hem (!). Gruppresor med tåg eller buss diskuterades.

Övriga frågor som dryftades

Framtiden för det ideella föreningslivet; SHF:s 100-årsjubileum 2016; Hembygdens helg den 11-12 oktober 2008, då hembygdsrörelsen fyller Historiska Museet med material; Hembygdsguiden läggs ned; Valberedningen efterlyste kandidater för omval eller nyval till SHF:s styrelse. Svar efter utskick till förbunden senast 1 februari 2008.

Bo Eriksson

Kansliets öppettider:

Måndag-fredag 8.00-16.00

Tel: 054-10 15 82

e-post: kansliet@hembygdvarmland.se

www.hembygdvarmland.se

Motioner till årsstämman 2008

Beslut är fattat i styrelsen om att tidigarelägga årsstämman 2008. För att hinna bereda motioner till stämman har sista dag för inlämnande av motioner satts till tisdagen den 15 januari 2008.

Motioner skicka till:

Värmlands Hembygdsförbund

Treffenbergsvägen 4

652 29 KARLSTAD

Årsstämman 2008

Datum är fastställt till lördagen den 1 mars 2008. Kallelsen kommer att tillställas respektive förening senast fyra veckor innan stämman. Platsen för årsstämman är ännu ej fastställd men kommer att vara angiven i kallelsen. Meddela kansliet namnen på era ombud senast den 8 februari 2008.

Tel Elisabeth 054-10 15 82 eller

kansliet@hembygdvarmland.se

Valberedningen tar emot förslag på styrelseledamöter.

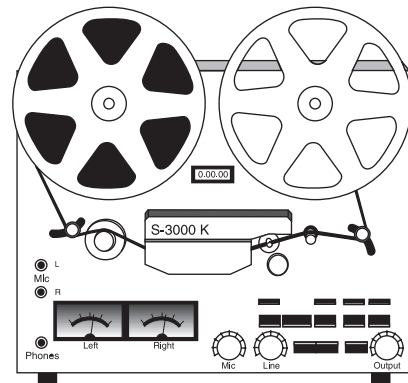
I valberedningen ingår:

Kerstin Ryrfeldt, sammankallande 0550-277 52

Berit Sandhe 054-61 77 10

John Hedenskog 0570-161 50

Birgitta Johnsson, adjungerad 054-10 15 82

För ljudarvet in i framtiden

Ljudinspelningar finns överallt, i källare, arkiv, bibliotek, på museer och i hem. Sveriges Ljudmigreringscentrum kan hjälpa din hembygdsförening bevara detta kulturarv inför framtiden.

– När bakade du dina ljudband senast, undrar Stina Ericsson med glimten i ögat.

Det kan låta som en märklig fråga, men faktum är att det börjar bli angeläget att allt fler tänker på en av våra kulturarvsskatter, ljudarvet. Ska vi föra vårt ljudarv vidare in i framtiden så är det hög tid att börja nu.

Ljudmigrering handlar om betydligt mer än bakning av rullband även om det är nog så viktigt vid behov.

– Vi riskerar mista hela vårt ljudarv på sikt om vi inte börjar jobba nu, säger Stina Ericsson som är verksamhetsledare för Sveriges Ljudmigreringscentrum.

Vårt kollektiva minne

Ljudinspelningar finns överallt, i källare, arkiv, bibliotek, på museer och hos privatpersoner. Allt ljud som finns inspelat utgör en del av vårt kollektiva minne. Tillsammans med stillbilder, rörliga bilder och text blir det en helhet. Vi får möjlighet att minnas och bevara till barn och barnbarn, ja, förhoppningsvis ännu längre in i framtiden.

Nya kunder välkomnas

Sedan ett år tillbaka pågår fullskalig ljudmigrering, överföring av ljud från äldre format till datafiler, vid Sveriges Ljudmigreringscentrum i Hultsfred och Västervik. 34 personer arbetar vid de båda enheterna.

Till en början var det skatterna i Visarkivet och Rockarkivet som migrerades. Det jobbet är så gott som slutfört och nu höjs blicken mot andra presumtiva kunder.

– Hembygdsrörelsen, musikindustrin och många andra har ljud som behöver räddas, det finns en stor sovande marknad. Många vet inte vad det är de har i lådor och skåp.

Bra förarbete ger bättre ljud

Alla ljudbärare som kommer in ska prepareras innan de migreras. Alla hemmafixare vet hur viktigt förarbetet är för själva slutresultatet. Så är det med migrering också, ju renare ljudbärare desto bättre digital kopia. Det tvättas, bakas och städas. Bakningen av rullband görs när rullband legat länge och ytan börjat lösas upp. Om banden bakas i speciell ugn med exakta gradantal så håller de ytterligare en tid och kan migreras till ett mera tryggt format.

Viktig dokumentation

Själva migreringen är en del av en helhet. Den som äger ljudbärare behöver inventera och kartlägga materialet. Ska ljudbäraren bevaras är det naturligtvis viktigt att den dokumenteras på något sätt så att det är lätt att söka information och så att kommande generationer vet vad det är de hör.

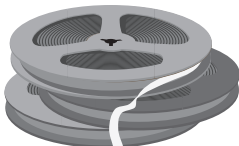
– När vi vet mer om vad samlingen innehåller för typer av ljudbärare kan vi titta på kostnaden och vad kunden har för tankar kring just sitt ljudarv. Exempelvis vilka som ska ha tillgång till ljudet och hur. Vi kan också ge råd om vilka ljudbärare som är i störst behov av att räddas.

Olika slag av migrering

Linjemigrering kan passa den som har många ljudbärare. Det går betydligt snabbare när en person kan sköta upp till sex migreringsstationer samtidigt. När ljudkvaliteten är riktigt viktig kan ljudbäraren precisionsmigreras.

– Det gör vi i en speciell ljudisolerad studio där vi har utrustning av absolut toppkvalitet. Metoden är perfekt för exempelvis masterband eller inspelningar som är väldigt unika, säger Stina Ericsson.

Sveriges Ljudmigreringscentrum
e-post info@ljudmigrering.se
www.ljudmigrering.se

Leaderområden bildas i Värmland

Inom EU:s Landsbygdsprogram för landsbygdsutvecklingen går nu landet in i en ny fas där möjligheter kommer att finnas för alla värmländska kommuner att arbeta med Leadermetoden.

Den omfattande mobiliseringen inför bildande av Leaderområden har kommit olika långt i sina förberedelser. I Värmland är ansökan för två områden inlämnade till länsstyrelsen för godkännande inför bildande av LAG-grupper.

Är er förening intresserad av att utvecklas tillsammans med andra inom Leaderområdet kan ni ta kontakt med kommunen för att få mera upplysningar. Lycka till!

Här presenteras de tre blivande Leaderområden:

Leaderområde "Närheten" omfattar Forshaga, Grums, Hammarö, Karlstad och Kils kommuner. Ansökan är färdig för godkännande. (Troligen klar när Näverluren utkommer.) Kommer enligt uppgift från länsstyrelsen igång tidigast i februari.

Västra Leaderområdet omfattar Arvika, Eda, Hagfors, Sunne, Säffle och Torsby kommuner.

Ansökan är skickad till länsstyrelsen för slutlig handläggning. Kommer enligt uppgift igång tidigast i mars.

Östra Leaderområdet omfattar Filipstad, Karlskoga, Kristinehamn och Storfors kommuner. De har kommit långt i processen och formulerad av ansökan är påbörjad.

Ärjängs kommun kommer att ingå i ett Leaderområde med kommuner i Dalsland. Munkfors kommun har valt att stå utanför arbetet med leaderformuleringar.

Inger Axelsson

Bidrag till energieffektivisering

Hembygdsföreningar kan ansöka hos länsstyrelsen om stöd till investeringar i energieffektivisering och konvertering till förnybara energikällor i lokaler som används för offentlig verksamhet.

Genom riksdagsbeslut har stödet till investeringar i energieffektivisering och konvertering till förnybara energikällor i lokaler som används för offentlig verksamhet förlängts till år 2008 ut. Det är många krav som ska vara uppfyllda. Du hittar aktuell information och ansökningsblanketter hos Bo-

verket, men du ansöker hos Länsstyrelsen. Ansökan kan ske fortlöpande under året, men du kan inte ansöka för redan avslutade projekt.

Vänd dig till länsstyrelsen om du har ytterligare frågor:

Länsstyrelsen i Värmlands län
Postadress: 651 86 KARLSTAD
Tfn: 054-19 70 00 Fax: 054-19 73 00
e-post: lansstyrelsen@s.lst.se
Besöksadress: Växnäsgatan 5

Nyutkommet

Väseräven

Som vanligt bjuder årets utgåva av *Väseräven* på trevlig och omväxlande läsning, gammalt och nytt med Väse som gemensam nämnare. Att år efter år kunna producera en kvalitetsmässig så bra produkt tyder på en engagerad och aktiv hembygdsförening.

Bland det historiska materialet finns i år historien om **väsestudenten, Welijn**, som blev karolin och försvann i Ryssland. Sigvard Boströms exempel från 1700-talets död- och begravningsböcker ger en inblick i mänskliga livsöden från denna tid. I en fotnot nämns här det imponerande verket, **Väse kyrka under fem århundraden**, som Boström producerat. Detta är något som varje person med anknytning till trakten bör ta del av.

I en annan artikel berättar Artur Nylin hur man **arkeologidagen 2007** sökte "glimtar av döden" för att kunna ge "glimtar av livet". Vad idogt trädgårdsarbete kan ge för resultat visas i reportaget från **Skogshill** där paret Ingvar och Ingegärd Petersson skapat en långt utanför socknen känd trädgårdsidyll. I serien gårdarna runt sjön presenteras denna gång **Helgetorp**. Ett par mindre artiklar handlar om **Arnön**, som numera hyser både vindkraftverk och naturreservat.

Västra Fågelvik genom tiderna

Måhända är Västra Fågelvik en socken, som värmlänningen i gemen kan ha lite svårt för att placera. Den är inte stor och den ligger en bra bit från nutidens befolkningscentra längs med Vänerkusten och i de större sjö- och floddalarna. Men Västra Fågelvik är en bygd som är väl värd ett besök: där är nästan onödigt vackert längs med sjön Foxen, en bit söder om Töcksfors. Och nu har socknen också uppmärksammats i en skrift, som kan komma till mycket glädje för den som vill förbereda sin sommarutflykt lite grundligare genom att lära känna de små byarna här på randen till Norge.

Utgivningen av boken *Västra Fågelvik genom tiderna* vid adventstid 2007 är inte bara viktig för sockenborna själva utan faktiskt för hela Värmland. För det här rör sig om den första boken om bygden i sin helhet och genom utgivningen har en vit fläck på den värmländska sockenbokskartan försvunnit. Det skall vi tacka författaren, Gösta Olofsson i Arvika, för. Han har, med hjälp av hembygdsforskaren Sven Emsell, skapat en bok om knappt hundra sidor med mycket information om allt från forntid och fram till våra dagar. Det handlar om bondefolkets vardag med slitet i stugorna, på åkrarna, i skogen och på sjön, men Gösta Olofsson berör också andra teman ur livsföringen. Vi får bl. a. läsa en hel del om hur Västra Fågelvik berörts av kriget och om hur de indelta knektarna och fältjägarerna levde. Bygdens kommunikationer till lands och till sjöss är ett annat viktigt tema i sockenboken. Efter att Dalslands kanal öppnades 1868 etablerades en förbindelse med omvärlden, som kom att bli omvälvande. De vita båtarna – som Flo-

Forsås källa är en egenartad mitt i odlingslandskapet i norra Väse belägen källa visar den process som möjliggör bildandet av sjö- och myrsmalm. Vattnet är odrickbart men källan värd ett besök samt en fundering över de första järnbrukarnas villkor. Bengt Nordlöw, ny medarbetare, porträtterar förre läraren och lanthandlaren **Lars Nordin i Lövhöjden**, samt ger en självupplevd historia om tobakens avigsidor. Bertil Enell, återkommande skribent och fotograf, lyfter fram ett av Väses kända företag **Rösebäckens Cykel & Motor** ett Eldorado för framförallt mopedveteraner.

En kort historik över det gångna verksamhetsåret finns liksom en liten puff och blänkare för den nya hantverksboden, som med tanke på placeringen vid Hembygdsgården fått det passande namnet **Rävboa**. Här kan man fynda bland hantverksprodukter från bygden t.o.m. sådana som visats på svenska ambassaden i Tokyo vilket framgår av en annan artikel. Ett förtjänstfullt arbete av redaktion och skribenter har genom årens lopp blivit till ett bygdeminne innehållande både gammalt och nytt. Väseräven är en tillgång för bygden och den intresserade.

Olof Andersson

Omslaget till boken pryds av kyrkan i Västra Fågelvik.

ra och Idun – blev ett med farleden och var till stor nytta och nöje ända fram till avvecklingen av trafiken 1928. Då hade en ny tid fört med sig en övermäktig transportkonkurrens: bilarna, bussarna och Dal-Västra Värmlands Järnväg tog över.

Det är en vacker bok, med många illustrationer i fyrfärg. Kvaliteten på bilderna är något växlande, men här finns riktiga pärlor. En av dem är definitivt bilden på den minimala stugan mitt ute i intet som en gång i början av 1900-talet fungerade som tullstation vid Mon i hemmanet Båstnäs. Med de rudimentära statliga resurser, som byggnaden signalerar, var det inte konstigt att smuglingen över gränsen var ett viktigt näringsfång för gemene man en gång i tiden. Det var då det!

Peter Olausson

Arkivens Dag i Torsby

Den 10 november anordnades Arkivens Dag på flera platser i Värmland. Det är ett arrangemang som brukar återkomma varje år. Där får intresserade besökare ta del av det som finns arkiverat och bevarat hos föreningar och myndigheter. I Torsby anordnades arkivens dag på biblioteket.

Gamla bilder

Per Täppers från Utterbyn i Torsby visade gamla bilder. Han hade hittat många foton i sitt föräldrahem. Förr framställdes bilderna på glasplåtar och det krävs speciell hantering för att de skall kunna visas idag. Per ville med sitt bildspel få hjälp med identifieringen av personer som var fotograferade. Han fick en del upplysningar under dagen.

Idrottens historia

John Eriksson berättade om sin bok som heter *Idrottens historia i Torsby kommun under hundra år*. Han har intervjuat ett stort antal personer och samlat många fina bilder. Boken kommer att säljas först den 2 december.

Affischer och foton

Göte Olsson visade ett stort antal foton från Torsby. Många besökare kände igen sig eller upptäckte någon bekant på bilderna. Gamla affischer från olika arrangemang i Torsby med omnejd väckte intresse och inbjöd till diskussioner. Inträde till fest på skyttepaviljongen i Torsby kostade 75 öre. Det fanns även angivet ett pris för dansbiljetter. Möjlighet till Camping vid festplatsen kompletterade affischen.

Arkiverade uppgifter från kommunen

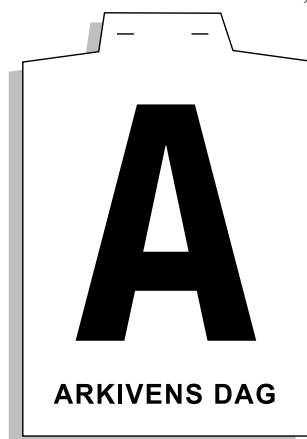
I flera rum låg gamla arkiv och samlingar utplacerade på borden för besökarna. För att läsa i dokumenten fick läsarna ta på sig vita bomullsvantar. Många uppgifter och detaljer fanns tillgängliga. Ett exempel var elevförteckningar från fortsättningskolan 1950. Där fanns förutom uppgifter om olika lektioner

även angivet vem som åkte skolbuss eller kom med cykel till skolan. Det finns många intressanta uppgifter för den som vill leta bland gömmorna. Personal finns på våra arkiv och de kan hjälpa till med upplysningar till den som vill veta mera.

Släktforskarföreningen

Släktforskarföreningen informerade om sin verksamhet. Intresset är stort idag för frågor som gäller våra förfäder liv och leverne.

I en del av biblioteket fanns medlemmar från föreningen vid flera datorer. Där kunde man få hjälp att hitta morfar eller farmor. Undertecknad fick ett praktiskt bevis hur det kan fungera. Jag ville söka i det så kallade emigrantregistret efter min morfar och mormor. De reste till Amerika under början av

1900-talet. Nu kunde jag få veta att de reste ut första gången 1903. Då hette min morfar Hallstensson i efternamn. När paret reste iväg 1909 hade han efternamnet Jonsson. Alla födelsedatum och namn stämde. Jag visste dessutom att min mormor bara var gift en gång. Av någon anledning hade morfar bytt efternamn. Jag fick även ett tips att jag kunde vända mig till ett universitet i Amerika som hjälper mig att ta reda på var i Amerika de befann sig och om jag har några andra släktingar där borta. Jag vet att flera av morfars syskon utvandrade vid samma tid. Tyvärr har jag tappat kontakten med dem. Det är intressant att söka bland sina förfäder.

Ove Eriksson och Berit Juhl samspråkar i Bokboa.

Bokboa

Fryksände hembygdsförening fanns på plats och visade bilder från föreningens verksamhet på Kollsberg. Det pågår många aktiviteter under året och det har med tiden samlats ett stort bildmaterial.

Gun, Tommy och Berit berättade om hembygdsföreningen för alla som var intresserade. En ny verksamhet startar i samband med årets julmarknad. **Bokboa** med inriktning bygdeböcker kommer att inrymmas i en del av den gamla lanthandeln som finns på Kollsberg. Bokboa skall sälja böcker i affären. Det kommer att upprättas en förteckning över böcker och skrifter som skrivs om våra bygder. Det gäller i första hand inom Värmland. Bokboa skall fungera som kontaktlänk mellan säljare och köpare. Boken *Bastvälen – Från finnby till levande skogsbygd* är ett exempel. En person som varit bosatt i en bygd kan inte känna till att det har skrivits en bok som handlar om just den byn. Det kanske finns släktingar som söker sina rötter som är intresserade. Vi vet även att många byar och orter håller på att sammanställa bilder och historier. Bokboa kan hjälpa till att förmedla tips och idéer eller ge råd i frågor som rör till exempel tryckning av boken.

Alla besökare bjöds på kaffe och äppelkaka. En trevlig dag som samlade många besökare. En tradition som allt fler upptäcker och vill besöka.

Berit Juhl

Brunskogs Hembygdsförening, Gammelvala-folket och alla Värmlands hembygdsvänner har sorg. Gunnar Wästlund är död. Härigenom har vi mist en av våra visionära veteraner.

Redan på 1950-talet när Gunnar Wästlund återvände till sin hembygd för att starta företag kom han att engagera sig i Brunskogs Hembygdsförenings arbete. Han blev invald i föreningens styrelse och aktiv i Byggnadskommittén. 1960-talet innebar en stor revolution för föreningen och denna utveckling fortsatte under åren allteftersom Gammelvala växte och hembygdsgården måste byggas ut. När den legendariske Elof Persson avsåg sig ordförandeskapet valdes Gunnar Wästlund som ordförande, en post han innehade i åtta år.

Större delen av denna tid fanns det ännu ingen vaktmästare och ingen kontorspersonal på Gammelvala-området varför allt arbete måste skötas ideellt – många gånger av ordföranden själv. Med humor och glimten i ögat ledde han gammalvalingarna genom allt arbete och skrattade ofta mest själv åt de misstag som gjordes.

När han lämnat ordförandeskapet i Brunskog efterträdde han år 1990 Bengt Norling som ordförande i Värmlands Hembygdsförbund efter att dessförinnan ha varit vice ordförande under åtskilliga år – ända sedan 1979. Under den tiden var han bl a drivande i den kommitté, som genomförde riksstämman för Sveriges Hembygdsförbund i Sunne 1991. Den stämman talar man fortfarande om i den svenska hem-

Gunnar Wästlund till minne

Gunnar Wästlund satt ordförande vid hembygdsförbundets årsstämma i Kristinehamn 1992.

bygdsrörelsen som en av de roligaste som varit. Samma år 70-årsjubilerade Värmlands Hembygdsförbund och gav bl.a. ut jubileumsboken "Värmlands vår hembygd". Gunnar Wästlund avgick som ordförande 1995 och utsågs samtidigt som hedersledamot i förbundet.

Trots stigande ålder och sviktande krafter släppte han aldrig kontakten med oss i hembygdsrörelsen. I mån av ork deltog han i olika arrangemang framförallt i hembygden i Brunskog, där han också var en flitig skribent i medlems-tidningen *Brünske-Bocken*. Vid varje Gammelvala-kalas presenterade han en ny visa, som de församlade fick sjunga.

Nu har hans stora varma hjärta slutat att slå, men hans ljusa minne bevarar Värmlands hembygdsvänner i tacksamhet. Jordfästningen skedde i Brunskogs

kyrka den 16 november under stor avslutning av vänner och anhöriga och blev ljus och minnesvärd. När Gunnars företrädare som ordförande i Brunskog Elof Persson jordfästes hade hans önskan varit att det skulle vara en "rolig" begravning – något som föll Gunnar i smaken. Han sade en gång att det vore bra om de ljusa minnena kunde överväga när det var dags för honom själv. Så blev det också.

Gunnar Wästlund var född den 5 september 1921 och blev 86 år gammal. Värmlands hembygdsvänner tackar Gunnar för den glädjekälla han var för alla oss som kände honom.

Birgit Söderwall

med kommentarer av Peter Olausson

Hembygdsförbundets Årsstämma 2008

Lördagen den 1 mars

Kallelsen kommer att tillställas respektive förening senast fyra veckor innan stämman.

Anmälan av ombud senast 8 februari. 2008 till kansliet:

Tel Elisabeth 054-10 15 82 eller

kansliet@hembygdvarmland.se

Valberedningen:

Kerstin Ryrfeldt, sammankallande 0550-277 52

Berit Sandhe 054-61 77 10

John Hedenskog 0570-161 50

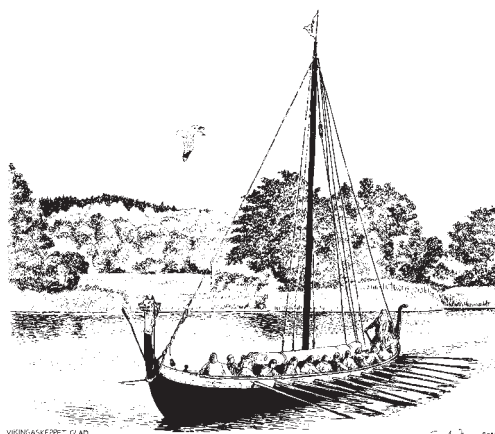
Birgitta Johnsson, adjungerad 054-10 15 82

Plats för Årsstämma var ej fastställd vid Näverlurens pressläggning

Värmlands Vikingacenter mot sin fullbordan

Arbetet med att skapa Värmlands Vikingacenter pågår i Nysäter. En – fullt modern – byggnad på ca 450 kvadratmeter finns nu i sin-
nevärlden, ett pilskotts väg från vikingaskeppet Glad, som nu sover
vintersömn i sitt båthus. Huset består till lejonparten av en utställningshall,
där vikingatida vardagsliv kommer att exponeras genom sju husmiljöer, var
och en med sin särskilda historia. Det är det material som för några år se-
dan köptes in från Jorvik Viking Center i York i England, som nu får ett
nytt användningsområde. Utställningen kompletteras med inslag om hur
Värmland kan ha sett ut för omkring tusen år sedan. När det blir sommar
och verksamheten kommer igång är det också meningen att mycket av det
intressanta skall ske ute i naturen: hantverk, lekar, rodd med vikingaskep-
pet m m sådant. Invigningen planeras ske den sista helgen i juli, i samband
med att Värmlands Vikingating arrangeras för andra året i rad.

Värmlands Vikingacenter ägs av Säffle kommun och har byggts och in-
retts inom ramen för ett projekt i EU mål 2 och ett annat inom EU:s Inter-
regprogram. I projektet har ett flertal ideella organisationer samverkat och
så kommer det enligt planerna att vara också framöver.

Tjänstefolkets jul år 1830

I gångna tiders patriarkala tider gäll-
de det att hålla på ordningen, också
när det stundade till de stora års-
högtiderna. Var man och var kvinna på
sin plats, efter rang och värdighet. Det
reglerades bl. a. i Hustavlan, som allt
sedan 1600-talet utgjorde ett officiellt
rättesnöre för samhällsordningen från
familj och hushåll och uppåt.

Ett typiskt utslag av den här hierar-
kiska samhällssynen utgör ett doku-
ment från 1830-talets Kristinehamn.
Det är en slags minneslapp, som tro-
ligen skrivits av någon av fruarna i famil-
jen Garnej. Familjen, som tillhörde sta-
dens högreståndsmiljö, har efterlämnat
ett antal intressanta volymer med hand-
lingar om allt möjligt som nu förvaras
vid Värmlandsarkiv i Karlstad. Här kan
man läsa om hur man bakade kakor och
lagade till maträtter av alla de slag, här
kan man få reda på vad man sjöng och
deklamerade i de fina salongerna i bör-
jan av 1800-talet. Med mera!

Lappen från julfirandet – ända till
trettonhelgen – återges här i renskrift i
sin helhet. Lägg märke till hur noga det

var med mat och dryck vid bestämda
tider – och dessutom att det minsann
var skillnad på hushållets drängar och
pigor. Bröd, smör, gröt, fläsk, grynkorv,
brännvin, öl, te och kaffe var något av
det som bjöds på när det skulle vara
festligt på tjänstefolksnivå.

Peter Olausson

Mat årdning åt Folket Julen 1830

Julafton the åt Pigorna med små bröd,
en sup en limpskifva åt Drängen i
skymningen.

Bordet är dukat med smör (ost om
man har) 2. Sambakade Råg kakor 2.
Hår siktade kakor en limpa, en fjerding
Sambakad en Hårsiktad åt hvar, alla de-
ras Bakkaks högar; övers på hvar och en
en stor ring.

Lutfisk och gröt til qvål en sup åt
Drängen en åt båda Pigorna. Öl och
Svagdricka.

Jul ottan

Pigorna Caffé och små bröd, Drängen
Caffé med Brännvin.

Efter ottsången

Drängen en sup smör på limpa. Pigorna
detsamma. Uppstekt gröt, sen qvål
förut. Tårta på bordet fisk eller kött på
Supen.

Juldags middag

Stikt fläskstek på Bordet kött kål med
fläskrygg. En sup åt Drängen en åt Pi-
gorna. Öl och svagdricka.

Til Qvål

Stickt Grynkorf och Ölhost.

Andagsottan som Juldagen

Sen Brännvin smörgås tårta på Bordet
som JulMorgon. Uppkokt Mjölök.

Anndags Middag

Lika med Juldagen om middag.

Til Qvål

Stekt Grynkorf eller lutfisk och Ölhost.

Nyåret och tretton Häljen på samma sätt.

Händelser i Nordmarks gruvby 1955–1959

Jan Kruse fortsätter här sin serie om händelser i Nordmarks gruvby, 15 km norr om Filipstad. Här kommer några händelser som inträffade under andra hälften av 1950-talet.

1955

• Den 18 januari skadas maskinlastaren Hilmer Kristiansson i Nordmarksbergs gruva. Under lastning så skedde ett mindre ras och Kristiansson fick ena benet skadat och fastklämdes under bergmassorna. En lastmaskin stod turligt nog i vägen och hejdade det mesta av raset. Han fördes till lasarettet i Filipstad, där en spricka i benet konstaterades.

• I slutet av februari skadas elmontören Kjell Olof Olsson, Hagfors, så allvarligt vid Nordmarks järnvägsstation, att han avlider ett dygn senare. Olsson var systerstätt med att byta ut s. k. uteliggare på järnvägens el-linje. Han arbetade från en reparationsvagn och strömmen var bruten i den ledning han arbetade med. Då Olsson lossade uteliggaren råkade han med denna komma i kontakt med den strömförande huvudledningen, vilken ligger på 1,85 meters avstånd från den andra. En skarp smäll hördes och Olsson störtade till marken, ett fall på ca 5 meter. Han fick, förutom skadorna från el-strömmen på 16000 volt, båda armarna brutna och svåra skador i bröst-korgen. Han ådrog sig även en hjärn-skakning. Olsson fördes i ambulans till Filipstads lasarett. Han var stundtals vid full sans men under natten försämrades tillståndet, och vid niotiden på morgonen avled Olsson, främst till följd av att hjärtat skadats av el-strömmen. Olsson var gift och hade två barn.

1956

• Lördagen den 11 augusti vigdes i Nordmarks kyrka ingenjör Erik G. Sandström, Johannesburg, Sydafrika, och fröken Britta Dellwik, Nordmark. Britta var dotter till bergsingenjören vid Nordmarks gruvor, Bernt Dellwik, samt hans framlidne maka, Catherine.

1957

• Bergsmannen Herman Nilsson, Gårda, Nordmark, avlider i februari månad i en ålder av nära 70 år. Han var född i Bålhyttan, ca 5 km SV om Filipstad men brukade och innehade under en lång följd av år egendomen Gårda i Nordmark, vilken han utvidgade betydligt. På sin tid ombesörjde Nilsson posttransporterna till Brattfors, Forshyttan och Bosjön. Innan kommunsammanslagningen var den avlidne ledamot av Nordmarks kommunalfullmäktige, ledamot av kyrkorådet samt skiftesgodeman. Mest känd torde dock Nilsson ha varit som en av Värmlands främsta skyttar. Han deltog i otaliga tävlingar och erövrade många hedersamma skyttepriser, bl. a. i egenskap av mästerskytt. Den bortgångne var känd som en snäll och godhjärtad man, rättskaffens och hjälpsam.

1958

• Snickaren och kyrkvaktmästaren Ivar Gyllings hus i Nordmark brinner ned till grunden i januari.

• I april månad genomför Ställbergsbolagen malmundersökningar ca 1 km öst om de medeltida och Uddeholmsägda Nordmarksbergs gruvor. Det var under hösten 1957 som Ställbergsbolagen genom flygprospektering här fick en intressant järnmalmsindikation som nu blir föremål för närmare undersökningar. 1969 startades här gruvbrytning i den s. k. Värmlandsbergsgruvan, vilken fortfarande är den senast upptagna järnmalmsgruvan i Sverige.

1959

• Måndagen den 2 februari är det premiärupprop för gruvskolan i Persberg. Elva elever hade anmält sig till den nystartade 3-åriga yrkesutbildningen. Av dessa var sex st från Persberg, fyra från Nordmark och en från Långban. De fyra eleverna från Nordmark är Roland Kristiansson, Nils-Erik Nilsson, Trygve Myhrén och

Johnny Eriksson. För den teoretiska undervisningen svarar verkmästare Sten Fogde, Nordmark, och bergsingenjör Sven-Erik Hellström, Persberg. Största delen av utbildningen består dock av praktik i gruvorna på hemorten. På grund av elevernas ringa ålder, 15–16 år, har dispens utfärdats för att de ska få vistas under jord i gruvorna.

• I mitten av mars månad skadas 22-åriga ungraren och gruvarbetaren Janos Debreczeny vid Nordmarksbergs gruvor. Han borrade på 318 m nivå i en s. k. dola, kvarbliven dynamit, och fick vid explosionen skador på halsen, höger hand och arm samt ena låret. Debreczeny hade en otrolig tur som klarade sig undan med relativt lindriga skador.

• 30-åriga gruvarbetaren Sten Asplund skadas i början av september månad i en sprängolycka på 440 m nivån i Tabergs gruvor. Asplund höll på att tända en salva, men skottet gick av tidigare än vad han räknat med och han stod därmed alldeles intill, när en sprängladdning om 3 kg dynamit detonerade. Vid Filipstads lasarett fick man plocka ut en mängd stensplitter på olika ställen av kroppen, bl. a. i ryggen och ena låret. Någon fara för livet ansågs ej föreligga.

• Äntligen, utropar Nordmarks husmodersförening med flera, då man i november tar den efterlängtdade och nybyggda tvättstugan i bruk. Redan i

slutet av 40-talet gjordes framstötar från föreningen angående denna sak, men det tog hela 12 år innan de blev bönhörda. Tvättstugan ligger vid Tängen vid Nordmarksälven och mäter 14 x 8,4 m. Föreståndarinnan är fru Signe Karlsson. Kostnaden för anläggningen uppgår till 110 000 kr, därav har Värmlandsbergs kommun bidragit med 50 000 kr och Uddeholmsbolaget med 60 000. För pengarna har man fått ett stort och välbyggt hus med bl.a. två tvättmaskiner för 24 resp. 12 kg tvätt. Vidare finns centrifug, torktumlare, stenmangel, våg och torkkrum. Huvudentreprenör för bygget är byggnadsfirman Degerstedt och Hjort, Filipstad.

- Vid årsskiftet 1959–60 byter poststationen Finnmossen i Nordmark namn till Nordmarkshyttan.

Källa: *Filipstads Tidning*
 Sammanställt av: *Jan Kruse*
Nordmarks hembygdsförening

Tvättstugan i Nordmark 2007.
 Foto Jan Kruse.

Föreståndarinnan Signe Karlsson och Bernt Dellwik vid tvättstugans invigning.
 Foto Filipstads Tidning.

Julinköp för 140 år sedan

Petter Jonsson, som var född 1823 i "Stoone", Grava, blev faderlös tidigt i livet och fick ta hand om familjen, vilket gjorde honom van att styra och ställa. Han blev med tiden "en liften ettri göbbe, söm kände hele Värmlann" enligt vad ett barnbarn utlät sej. Vare därmed hur som helst – han styrde mestadels över Krontorp och hade ett lager förnödenheter på gården, som dagkarlarna kunde rekvirera av och som blev en sorts lön in natura, vilket noggrant bokfördes. Nåväl, vad införskaffades till jul, nyår och ett eller annat kalas i december 1869. Detta är vad Petter noterar i kassaboken:

	Kr	öre
1869		
Dec 13	anis o fänkål	24
	kanel o mandel	37
	4 psalmböcker	1 33
	1 almanack	14
Dec 15	för koppning av mig	1
	36 1/2 # sill (drygt 15 kg)	3 65
Dec 17	malat 3/4 tunna råg	10
	malat 1 tunna hafra	7
Dec 18	1 fot malt (drygt 26 l)	2
	kanel	15
	tändstickor	38

	Kr	öre
1889		
Dec 21	plåster	06
	tvål	1 33
	5 # ljus	2 50
	10 # krita	33
	1 bilderbok	25
	1 nålbrev	18
	terpentin	13
Dec 29	1 kanna brännvin (2,6 l)	1 70
Dec 30	5 rullar toback	3 75
	2 # risgryn	42
	1/2 kanna brännvin	1
	1 butelj konjack	85
	1/4 rulle toback	25

Myntenheten vid denna tid är antagligen kr och öre.
 # = mark/betsmansmark = 0,425 kg
 1 Tunna säd = 146,5 liter 1 Kanna = 2,6 liter . .

Moa Jonsson

Rapport från Interregprojektet

Förstudie

Brunskogs hembygdsförening har tillsammans med Glämdals Utstyr- och Motorhistorisk Forening (GUMF) samt Kvinnemuseet – museene i Glämdal, deltagit i förstudien till ett gränsöverskridande Interreg-projekt. När slutrapporten av förstudien nu är klar kan man konstatera följande:

Verksamhetsutveckling

GUMF har fått ordning på lokaler för utställning och planering av utställningens innehåll och uppläggning är snart avslutad. Hembygdsföreningen har, efter ett 60-tal genomförda intervjuer samt ett antal diskussionsmöten, testat nya idéer, t. ex. ny kaféverksamhet mm nära sjön, utökad barnverksamhet, bättre information om hantverken, daglig skriftlig information internt, dagsprogram till besökarna och flera korta spontana program under dagarna. Gensvaret på dessa förändringar samt på försköningen av området har varit uteslutande positiv.

Textil svensk-norsk historia i samtiden

Ambitionen att visa invandrartraditioner och starta insamling av dessa nåddes i viss mån i samband med Hantverksmässan den 1 juli. Då ordnades en välbesökt och uppskattad internationell

folkdräktsparad – i en del fall också med tillhörande folkmusik. Visningen uppskattades av publiken, men den största uppskattningen fick vi nog från invandrargrupperna som glädde sig över att få visa sitt kulturarv.

Under Gammelvala visades i Konsthallen en mycket gedigen textilutställning med bl.a. folkdräkter från Glämdalen, Västvärmland och några dräkter från invandrargrupper. Denna väckte stort intresse bland besökarna, som uppskattade det stora arbete som Jorunn Engen från Glämdalen lagt ned.

Dessutom ordnas en sticktävling – vantar samt ett alster till halsduk/mössa. Tävlingen slutfördes i november och alstren visas upp i samband med julmarknaden.

Jorunn Engen har också gjort en genomgång av de samlingar av textilier, som finns i Västvärmland – d. v. s. Älgå, Glava, Gräsmark, Skillingmark, Eda, Mangskog, Sägudden, Brunskog – samt på Värmlands Museum och Nordiska Museet. Eftersom Jorunn har god kännedom om norska textiltraditioner har hon en bas för en mera systematisk analys av hur traditionerna vandrat över gränsen i båda riktningar.

Man har också idéer om att undersöka intresset för mönster och plagg till försäljning. Kanske skall man ta upp gamla mönster och väva eller sy upp

modeller, som folk kan inspireras av. En mönsterbok är eventuellt av intresse.

Samarbete över gränsen under det gångna året

Glämdals marknad 27–28 april. Där deltog medlemmar från Hembygdaföreningen samt från GUMF med maskiner. Stor publik.

”Liv i Leiren”

Den 2 juni på Kongsvinger Fästning. GUMF visade maskiner och Hembygdaföreningen deltog med arbetsfolk i syfte att sprida reklam. Gammelvala hade besök från GUMF – i synnerhet torsdagen när tändkulemotorer visades.

Textila utställningen var öppen hela dagarna, och en del dagar guidade Jorunn Engen och berättade om de olika textilierna och dräkterna.

Som slutsats kan man säga, att alla parter har haft nytta av samarbetet, och att man funderar på någon form av fortsatt samarbete. Hur det skall se ut, diskuteras just nu i de olika grupperna.

*Brunskog i september 2007
Mia Brodin, projektledare*

Foto Stefan Hensdal

Bilder från textiltställningen i Konsthallen och den internationella folkdräktsparaden. Visningen uppskattades av publiken, men den största uppskattningen fick vi av invandrargrupperna som glädde sig över att få visa sitt kulturarv. Här sågs folkdräkter från Belgien, Kurdistan, Vietnam, Finland och Norge m. fl.

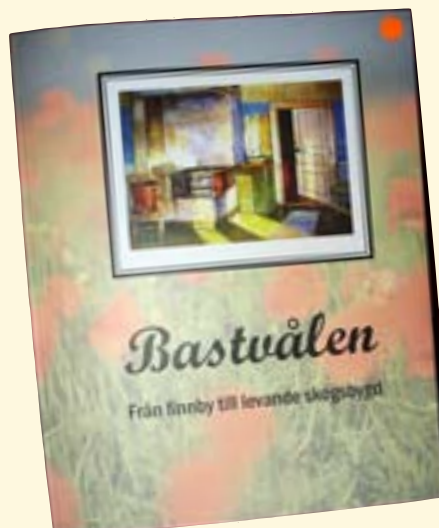
Bokboa
Fryksände Hembygdsförening
www.kollsberg.se
Tel 0560-148 90
Tel 0560-108 54
berit.juhl@tyfonmail.se

Bokboa på hembygdsgården Kollsberg i Torsby

Vi inriktar oss på bygdeböcker. Många platser i Värmland inventerar och dokumenterar sina bygdehistorier. Genom Bokboa kan säljare och köpare få kontakt.

Personer som bor på andra platser i världen vet inte att det finns en bok om den ort som de själva eller deras släktingar kommer från.

Vi har försäljning av böcker i affären på Kollsberg. På hemsidan finns förteckning över de böcker som kan beställas via telefon eller e-post. Kontakta oss om ni vill sälja böcker eller skrifter via Bokboa.

Fryksdalen
Framför Allt

God jul och
Gott nytt år
önskar

Fryksdalens Sparbank

